

13

AKT POWSTANIA OBYWATELOW MIESZKANCOW WOIE-
WODZTWA KRAKOWSKIEGO 1794. R. MARCA 23. DNIA
W KRAKOWIE W ZAMKU.

Wiadomy jest Świātu Stan terażniejszy nieszczęśliwey Polski, niegodzi-
wość dwóch Sąsiedzkich Mocarstw, y zbrodnia zdrajców Oyczyzny pogra-
żyły Ją w tę przepaść. Uwzięta na znieślenie Jmienia Polskiego, Katarzy-
na II. w zмовie z wiarołomnym Fryderykiem Gwilhelmem, dokonała za-
miaru nieprawości swoiey. Nie maż rodzaju zbrodni, fałszu, obłudy, y
podstępny, któremiby się te dwa Rządy nie tplamiły, dla dogodzenia swoiey
zemście y chciwości, ogłaszając się bezwstydnie Carowa za Gwarantkę ca-
łości, niepodległości, y szczęścia Polski, rozrywała y dzieliła Jey Kraie,
znieważała Jey niepodległość, trapiła bezustannie wszelkiego rodzaju kłę-
pkami.

Gdy zaś Polska zbrzydźszy sobie iey obelżywe iarżmo, odzyskała
Prawo Samowładności swoiey, używała przeciw Jey Zdrajców Oyczyzny,
bezbożny ich Spisek wsparła, całą swoją mocą zbroyną, a chytrze od O-
brony Kraiu odwiódłszy Króla, któremu Seym prawy y Naród wszystkie
Siły swoje powierzył, wkrótce samychże Zdrajców haniębnie zdradziła.
Przez takie podstępny, stawszy się Panią losów Polski, wezwwała do łupów
Fryderyka Gwilhelma, nadgradzając iego wiarołomstwo, w odstąpieniu nay-
uroczyjszego z Polską Traktatu, pod wymyślonymi pozorami, których fałsz,
y bezczelność, samym tylko Tyranom przystoi, w istocie zaś dogadzając
nie nasyconey chciwości y chuci, rozpostarcia Tyranii przez opanowanie
przyległych Narodów, zagarnęły te dwa spiknione na Polskę Mocarstwa
odwieczne y nie wyrzeczone Dziedzictwa Rzpltey otrzymały na zbrodni-
czym Zieździe zatwierdzenie Zaborów swych, wymusiły Przyśięgę na Pod-
daństwo y Niewolą, wkładając naysroźsze na Obywatelów obowiązki, a sa-
mi żadnych, prócz Arbitralney woli nie znając; oznaczyły zuchwale nowym
y niesłychanym dotąd w Prawie Narodów ięzykiem, Istność Rzpltey Rzą-
dzie Państw niższego stopnia, okazując iawnie, że tak Prawa, iak Granice
Państw Udzielnych od nich upodobania zawisły, y że patrzy na Północy
Europe, iak na łup przeznaczony dla ich drapieżnego Despotyzmu.

Pozostała reszta Polski, nie okupiła tak strasznemi kłépkami polepsze-
nia Stanu swego, ukrywając Carowa Prawa niebezpieczne Europeylikim Mo-
carstwom dalsze zamiary swoie, poświęciła Ją tymczasem Barbarzyńskiej y
nieukoionej zemście, depcze w niey najswiętsze Prawa Wolności, bezpie-
czeństwa, własności Osób y Majątków Obywatelskich; myśli y czucia po-
czciwych Polaków, nie znajdując schronienia przed iey podeyrzliwym prze-
śladowaniem, mowie famey więzy narzuciła, Zdrajcy tylko Oyczyzny mają
od niey pobłażanie, aby się bezkarnie wszelkich dopuszczali zbrodni, Rozszarpa-
li oni Majątek y Dochody Publiczne, wydarto Obywatelom własność, po-
dzielili między siebie Urzędy Kraiowe, iak gdyby łupy na pokonanej Oy-
czyźnie zdobyte, a przybrawszy sobie Świętokradzko Jmie Narodowego
Rządu, wszystko gwoli Obcey Tyranii, y na pierwsze Jey skinienie Nie-
wolni-

wolnicze dopełniaią. Rada Nieustająca, Twór obcego narzutu, Prawą Narodu wołą zniesiono, a świeżo od Zdrayców na nową wkrzeszona, targana rozkaz Pofła Moskiewskiego te nawet granice władzy swoiey, które od tegoż Pofła z podłością przyięła. Gdy ledwo co zniesione lub uchwalono Ustawy samowolnie podnosi, przerabia y niszczy, słowem, Rząd mniemany Narodu, Wolność, bezpieczeństwo, y własność Obywatelów, zostaią w ręku niewolników flugi Carowey, którey przemagaiące w Kraiu Woylka, są Tarczą dla ich nieprawości. Przytłoczeni tym ogromem nieszczęść, znękanii bardziey zdradą, anizeli mocą Oręża nieprzyacielskiego, zostaiący bez naymnieyszey Kraiowego Rządu opieki, postradawszy Oyczyznę, a z nią używanie Nayświętszych Praw Wolności, bezpieczeństwa, własności, tak Osób, iako y Maiątków naszych, zdradzeni y naygrawani od iednych, opuszczeni od drugich Rządów. My Polacy, Obywatele Mieszkań Woiewodztwa Krakowskiego, poświęcając Oyczyźnie życia nasze, iako iedne dobro, którego nam ieszcze Tyrania wydrzeć niechciała. Idziemy do tych ofiarnich y gwałtownych środków, które nam rozpacz Obywatelka podaię. Maiąc więc niezłomne przedsięwzięcie zginąć y zgrzebać się w ruinach własnego Kraiu, albo oswobodzić Ziemię Oyczytą, od drapieżney przemocy y haniebnego iarzma, oświadczamy w Obliczu Boga, w Obliczu całego Rodzaju Ludzkiego, a mianowicie przed Wami Narody, u których Wolność iest wyżey ceniona nad wszystkie Dobra Swiata. Iż używaiąc nie zaprzeczonego Prawa odporu przeciwko Tyranii y Zbroyney przemocy, wszyscy w duchu Rodackim, Braterskim y Obywatelskim, łączemy w iedno Siły nasze: a przekonani, iż pomyślny skutek wielkiego przedsięwzięcia naszego. Naywięcey od nayściślejszego nas wszystkich ziednoczenia, zależy, wyrzekamy się wszelkich przesądów y opinii, które Obywatelów Mieszkańców iedney Ziemi, y Synów iedney Oyczyzny dotąd dzielily lub dzielić mogły, y zaręczamy sobie wszyscy nawzajem nie oszczędzać Ofiar y sposobów, iakie tylko święta Miłość Wolności dostarczyć zdoła ludziom powstałym na Jey Obronę.

Uwolnienie Polki od obcego Zołnierza, przywrócenie y zabezpieczenie Całości Jey Granic, wytępienie wszelkiey przemocy y uzurpacyi, tak Obcey, iak y domowey ugruntowanie Wolności Narodowey y Niepodległości Rzeczypospolitey, ten iest Cel Święty powstania Naszego, który żeby w skutku zawiedziony nie był, żeby dzielna Władza kierowała Siłą Narodową. Zważywszy pilny stan dzisieyszy Oyczyzny naszej y Jey Mieszkańców, te nam sposoby nieuchronne y konieczne zdaią się mieć Naczelnika powszechnego Zbroyney Siły Narodowey, Radą Naywyższą Narodową tymczasową Kommissyą Perzadkową, Sąd Naywyższy Kryminalny. Za powszechną więc Nas wszystkich wołą, stanowiemy, co następuje:

1mo, Obieramy y mianujemy ninieyszym Aktem Naszym *Tadeusza Kościuszkę* za Naywyższego y iednego Naczelnika y Rządcę całego Zbroynego powstania Naszego.

2do. Wspomniony Naczelnik Siły Zbroyney, złoży zaraz Naywyższą Radę Narodową, powierzamy gorliwości Obywatelskiey Jego wybor Osób do tey Rady, y przyspieszenie iey Organizacyi, Naczelnik sam będzie mógł zawsze zasiadać w tey Radzie, iako Członek Czynny.

3tio. Do władzy iedney Naczelnika należeć będzie Urządzenie Siły Zbroyney

ney Narodowej Nominowanie Osób na wszystkie Stopnie Wojskowe y sposob użycia teyże Siły Zbrojney przeciw Nieprzyjaciółom Oycyzny y niniejszego powstania Naszego: w tym wszystkie Rada Naywyższa Narodowa dopełniać będzie rozkazów y Urządzeń Jego bez najmniejszey przeszkody y opóźnienia, iako Naczelnika prosto z woli Narodu wezwanego y wybranego.

4to. Gdyby Naczelnik *Tadeusz Kościuszko* w przypadku choroby lub inney iakowey przyczyny sam nie mógł dopełniać obowiązków ważnego Urzędu swego, w takim razie mianować będzie Zastępcę swego zniószy się z Radą Naywyższą Narodową. Gdyby zaś nagła śmierć lub Niewola, lub inna iaka przyczyna pozbawiła Nas wspomnionego Naczelnika, a przez to zdarzenie Siła Zbrojna Narodowa bez pewnego Naczelnika y Rządcy została, pierwszy z porządku w tym Korpusie, gdzie będzie Naczelnik, obeymie tymczasem Naywyższą Kommandę. A Rada Naywyższa Narodowa innego Naczelnika na miejscu *Tadeusza Kościuszki* mianować będzie: w obydwóch tych przypadkach Naczelnik Siły Zbrojney, iako już nie prosto z wezwania Narodu, lecz ze zdania Rady Naywyższej, wybrany, rozkazom teyże Rady podlegać będzie we wszystkich.

5to. Rada Naywyższa Narodowa, opatrzy dostatecznie Skarb Publiczny na utrzymanie Siły Zbrojney Narodowej, na opędzenie wszystkich wydatków wewnętrznych, iako y innych, które uzna za nieuchronne w celu powstania Naszego. Będzie zatym mogła stanować o tymczasowych Podatkach Obywatelskich, o Urządzeniu y użyciu Dóbr, y wszelkich Funduszów Narodowych, tudzież o pożyczce, bądź w Kraiu, bądź za Granicą. Taż Rada nakaze Rekrut, opatrzy Siłę Zbrojną we wszystkie potrzeby Woienne, iako to: Broń, Amunicyą, odzienie, iż zapewni Narodowi y Wojsku żywność dostateczną, czuwać będzie nad porządkiem y bezpieczeństwem Kraiu, oddalając wszelkie przeszkody, y pokramiając zamiary celowi powstania naszego przeciwnie. Doglądać będzie sprawiedliwości, aby ta prędko y dzielnie sprawowaną była. Starać się będzie dla Narodu Naszego o wsparcie y pomoc obcych Narodów. Nakoniec, zatrudniać się będzie proftowaniem opinii publiczney, y rozkrzewieniem Ducha Narodowego, aby Oycyzna y Wolność była Hasłem naywiększych Ofiar dla wszystkich Ziemi Polskiej Mieszkańców. Te są główne obowiązki, które wkładamy na Radę Naywyższą Narodową.

6to. Stanowimy u siebie Kommissyą Porządkową Wdztwa, Ziemi, Powiatu Naszego, podług osobnego tymczasowego układu Naszego, Kommissya ta będzie w Woiewodztwie, Ziemi, lub Powiecie Naszym, iedynym narzędziem wykonawczym Naczelnika Siły Zbrojney Narodowej, y Rady Naywyżzey, dopełniać powinna wszelkich ich rozkazów y Urządzeń sfosownych do opisu Władzy, którąśmy im w powyższych punktach powierzyli. Rada Naywyższa Narodowa, przepisze natychmiast Organizacyą y szczególne obowiązki tey Kommissyi, My zaś przyrzekamy ściśle wykonanie tey przepisów.

7mo. Rada Naywyższa Narodowa, przepisze Organizacyą, postępek Sądowy, y prawidła pewne, dla Sądu Kryminalnego, w Wodztwie, Ziemi, lub Powiecie Naszym, tudzież dla Naywyższego Sądu Kryminalnego, który przy boku Jey zostawać ma.

1200. Gdy dla okoliczności terażniejszych nie jesteśmy w sposobności uczynienia wyboru porządnego Osób do Sądu Kryminalnego, tak Powiatowego, iako y Naywyższego, zdajemy przeto na Radę wybór tych Sędziów, a to z Osób, które przez ostatnie wolne Seymiki Ziemskie, y Elekcye Mieyskie Sędziów, na Urząd były wybrane.

1201. Pod ten Sąd podpadać będą wszystkie zbrodnie przeciwko Narodowi, y czyny przeciwne Świętemu celowi powstania Naszego, iako zbrodnie przeciwko celowi zbawienia Oyczyzny popełnione, wszystkie te zbrodnie karze śmierci podpadać będą.

1202. Zachowujemy przy Naczelniku Władzę Stanowienia Krygsrechtów y Sztandrechtów, podług Praw Woyskowych y Ustaw.

1203. Ostrzegamy iak nayuroczyściey przez Akt niniejszy, iż żadna z tych tymczasowych od Nas powyżey ustanowionych władz, ani oddzielnie, ani razem wszystkie wzięte, nie będą mogły uchwalać żadnych takowych Aktów, któreby stanowiły Konstytucyą Narodową, wszelki Akt takowy, uznany od Nas będzie za przywłaszczenie Samowładztwa Narodowego podobne do tego, przeciw któremu z ofiarą życia Naszego teraz powstaliśmy.

1204. Wszystkie Władze doczesne, od Nas powyżey tym Aktem uchwalone, dopóty w zupełney mocy y działaniu trwać będą, dopóki cel niniejszego powstania Naszego skutecznym nie będzie: to jest do czasu, w którym Kray Polski od Obcego Żołnierza y wszelkiej zbroyney Siły powstaniu Naszemu przeciwney, oswobodzony, y całość Granic iego zabezpieczona nie zostanie. O czym Naywyższy Naczelnik z Radą Narodową pod najsćcisłszą odpowiedzialnością z Osób y majątków obowiązani są ostrzedz Obywatelów, wtedy Narod w Reprezentantach swoich odbierze sprawę z dzieł y postępów Władz doczesnych, ogłosi Światu wdzięczność dla cnotliwych Oyczyzny Synów, nadgradzając ich prace y ofiarę sprawiedliwych zasług, wtedy nakoniec stanowiąc będzie o przyszłej swoiey y późnych pokoleń szczęśliwości.

1205. Obowiązujemy Naczelnika Siły Zbroyney y Radę Naywyższą Narodową, azeby przez częste odezwy do Narodu, nauczali go o prawdziwym stanie interesów iego, nie tając, ani łagodząc nayniebezpieczniejszych wypadków, rozpacz nasza jest pełna, a miłość Oyczyzny nie ograniczona, najsrozsze nieszczęścia, naysiębniejsze trudności, nie potrafią osłabić y przełamać cnoty y Męstwa Obywatelskiego.

1206. Przysięgamy wszyscy sobie nawzajem y całemu Narodowi Polskiemu stałość w przedsięwzięciu, wierność dla prawideł, posłuszeństwo dla Władz Narodowych, w tym Akcie powstania Naszego wymienionych y opisanym. Zaklinamy Naczelnika Siły Zbroyney, y Radę powszechną, na miłość Oyczyzny, aby wszystkich używali środków do oswobodzenia Narodu y ocalenia Ziemi iego. Składając w ich rękę użycie osob y majątków naszych, przez ten czas walki wolności z Despotyzmem, Sprawiedliwości z przemocą y tyranją, chcemy, aby zawsze przytomną mieli tę wielką prawdę: że ocalenie ludu jest najwyższym prawem.

Działo się na Zgromadzeniu Obywatelów mieszkających w najwięcejstwie Krakowskiego w Krakowie d. 24. Marca 1794 roku.

*Przyjrzane podpisy Obywatelów
mieszkańców Województwa
M. Marcia Krzywej N. 31. 24/3/94
Stron. 268-272.*

KSIĘGOZBIÓR
MARCINA ZAMOYSKIEGO
-KZ

P-18-f-574

2°-2034